

NY MUSIK

i samarbete med
Caroli församling

Hans Otte – efterklanger

Seven Songs 3 (1997–98)
Stundenbuch 42 (1991–98)
Stundenbuch 3
Stundenbuch 48
Sounds in my hands 6 (2001)
Stundenbuch 6
Nachklang für Olivier Messiaen (1992)
Seven Songs 7
Stundenbuch 24
Sounds für Orgel sid. 3–4 (1992)
Sounds in my hands 5
Sounds in my hands 7
Seven Songs 1
Klänge für Orgel (2004)
Stundenbuch 25
Stundenbuch 34
für Björn zum 6.9.2001
Stundenbuch 23
Sounds für Orgel sid. 1
Stundenbuch 8
Seven Songs 5
Stundenbuch 21
Sounds in my hands 8
Stundenbuch 13
Sounds für Orgel sid. 6–9
Stundenbuch 29
Stundenbuch 11
Stundenbuch 42

Björn Nilsson – orgel

Lördag den 11 september 2021 kl. 16.00

Caroli kyrka, Borås

Hans Otte (1926–2007) är sannolikt mest känd för sina insatser som musikradiochef i Bremen (1959–84). Vid festivalen Pro Musica Nova presenterades där under ett kvartssekel för Europas del tidigare i stort sett okända tonsättare, som exempelvis John Cage, Terry Riley och La Monte Young. Hans Otte var också en verkligt lysande, mycket klangkänslig pianist, och det är träffande att hans mest kända verk heter *Das Buch der Klänge* (*Klangernas bok*). Som tonsättare startade Otte som tämligen traditionell modernist, men kom senare att skapa extremt klangskön, harmoniskt välklingande, minimalistiskt influerad musik, såsom just *Das Buch der Klänge* (1979–82). Under de sista decennierna blev hans musik något lite kärvare och mer abstrakt. Samtliga verk på dagens program härrör från denna sena period.

Seven Songs (1997–98) är ursprungligen violinduoer komponerade för János Négyesy och hans hustru Pävikki Nykter.

Stundenbuch (*Tidegård*) (1991–98) är Ottes sista, större, fullbordade verk. Det är uppdelat i fyra häften med tolv stycken i varje, alltså inalles 48, mestadels kortare, kompositioner.

Sounds in my hands (2001) är åtta små pianostycken som Otte tillägnade dottern Silvia på 35-årsdagen. I *Sound in my hands 6* rör sig de båda stämmorna på konstant kvintavstånd, alltså precis som i den allra tidigaste flerstämmigheten, det som brukar kallas parallellorganum.

Nachklang für Olivier Messiaen, som komponerades efter Messiaens frånfalle 1992, är i själva verket också en efterklang till Ottes stora orgelverk *Sounds*, som uruppfördes av Hans-Ola Ericsson i Borås samma år. Tonsättaren har helt enkelt gjort ett utsnitt ur sitt eget verk, inklusive den avslutande, ensamma tonen, som representerar ett styng av smärta. Eller är det kanske tvärtom så, att detta lilla minnesstycke infogats i det större verket?

Ett av Hans Ottes kännemärken genom alla år är stycken helt uppbyggda av serier av ackord, vanligtvis fyrstämmiga, vars yttertoner är konstanta, medan de inre varierar – dock bara en ton i taget, och alltid med minsta möjliga steg. *Stundenbuch 24* är ett typexempel liksom *Seven Songs 5*.

Inför uruppförandet av sitt tredje stora orgelverk skrev Otte: ”Med Sounds für Orgel (1992) har jag skrivit ett verk som tillägnas John Cage på hans 80-årsdag – ’för gammal vänskap och i djup tacksamhet’. Före och efter själva stycket reciterar organisten därför vissa uttryck som kännetecknar Cage. I samma anda har jag också komponerat och försökt komma klangerna på spåren – sådana som de är – för att visa fram dem i tur och ordning i hela deras säregna skönhet.”

Liksom många av satserna i *Stundenbuch* präglas **Sounds** av ständig motrörelse mellan stämmorna. Stycket är uppbyggt av mer eller mindre fristående avsnitt, av vilka några här valts ut.

Sounds in my hands 7 består av en liten melodi som spelas gång på gång, beledsagad av en parallell understämning på skiftande avstånd för varje repetition.

Otte arbetade ofta vid pianot, och trevade sig fram med öronens hjälp. I vilken mån han lånade av sig själv och i vilken mån han gång på gång lyssnade sig fram till samma mål, vill vi låta vara osagt, men faktum kvarstår: samma eller åtminstone snarlika formuleringar dyker upp gång på gång. Så befinner sig exempelvis **Seven Songs 1** snubblande nära *Stundenbuch 48* och ännu närmare *Stundenbuch 1* (som dock inte ingår här). Det är närapå samma komposition, men i det förra fallet har han, till skillnad från i det senare, gissningsvis kommit till ett liknande resultat utan att snegla på någon förlaga.

Klänge für Orgel skrevs till mästernorganisten Gerd Zachers 75-årsdag 2004. De tre satserna är betitlade *Fern*, *Nah* och *Inmitten*, alltså långt bort, nära och i mitten. De båda första titlarna är musikaliskt fullt begripliga, medan den sista kanske är mer gåtfull. Stycket bygger i sin helhet på samma fyrtonsackord som varierades i *Nachklang für Olivier Messiaen* (d-g-h-ciss), men som här renodlas. I första satsen parallellförs ackordet, och flyttas alltså stegvis upp och ned. Kanske skulle man kunna beskriva det som ett slags fattigmansmessiaen. I den kraftfulla andra satsen spegelvänds ackordet och presenteras i ständig motrörelse. I den avslutande satsen förändras återigen bara de mellersta tonerna i ackordet.

När det gäller *Stundenbuch 25* är det närmast identiskt med det inledande *Seven songs 3*. Och det råder knappast någon tvekan: de 13 första tonerna har sannolikt

klippts ut och transponerats för *für Björn zum 6.9.2001*, en liten födelsedagshälsning som spelas runt, runt, runt.

Om Ottes tidigare verk för klaver kännetecknas av en huvudsakligen konsonant harmonik, i allmänhet alltså med ackordprogressioner av det slaget att bara en ton förändras för varje ackord, möter oftast en annan uppbyggnad i *Stundenbuch*. Det mest påtagliga draget är att stämmorna är varandras exakta speglingar, som i exempelvis första häftets åttonde stycke, som senare fått överskriften ”in Erinnerung an Conlon Nancarrow” och alltså tillägnas minnet av den i Mexico City bosatte exilamerikanen som tillbringade stora delar av sitt liv (1912–97) med att komponera för självspelande piano och att för hand stansa in sin musik på pianorullar. Med tanke på musikens långsamma och dova framskridande är det nog själva notbilderna snarare än klangen som föranlett Otte att välja just denna sats för sin dedikation – dess utseende låter utan tvekan tankarna gå till Nancarrow's musik.

The image shows a handwritten musical score for piano, consisting of two systems of staves. The first system has a treble clef on the top staff and a bass clef on the bottom staff. The top staff begins with a dynamic marking 'p' and the word 'cresce' written below it. The music is written in a style that is highly characteristic of Conlon Nancarrow, featuring a single melodic line in the right hand that is mirrored in the left hand. The notes are often beamed together in a way that creates a complex, rhythmic texture. The second system continues this pattern, with a double bar line appearing towards the end of the system. The handwriting is clear and precise, typical of a composer's manuscript.

Stundenbuch ger många prov på en åldrande tonsättarens avklarnade uttryck och det finns gott om enstämmiga satser, melodier helt enkelt. *Nr. 13* och *11* är goda exempel, det förra med tillägget ”kan upprepas ett flertal gånger”.